

Marek Romaniuk

Profesor dr hab. Barbara Janiszewska-Mincer (1930-2019)

Pani Profesor Barbara Janiszewska-Mincer urodziła się 24 marca 1930 r. w Bydgoszczy¹. Była córką znanego bydgoskiego farmaceuty Jana Janiszewskiego. W 1937 r. rozpoczęła naukę w Miejskiej Szkole Powszechnej przy Katolickim Gimnazjum Żeńskim w Bydgoszczy, kierowanym przez Wandę Rolbieską. W czasie okupacji niemieckiej uczęszczała do niemieckiej szkoły 8-klasowej, tzw. Hauptschule. Od marca 1945 r. kontynuowała edukację w III Gimnazjum i Liceum Humanistycznym w Bydgoszczy (ob. VI LO). W 1950 r. złożyła egzamin dojrzałości i rozpoczęła studia historyczne I stopnia na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. Po ich ukończeniu otrzymała skierowanie na studia historyczne II stopnia na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, zakończone pracą magisterską pt. *Osadnictwo waleckie do 1525 roku*.

Pierwszą pracę zawodową Barbara Janiszewska-Mincer rozpoczęła 1 lutego 1955 r. w Wojewódzkim Archiwum Państwowym w Bydgoszczy. Już wcześniej, w 1953 r., odbyła miesięczną praktykę studencką podczas studiów historycznych o specjalności archiwalnej w Toruniu. W grudniu 1960 r. obroniła pracę doktorską pt. *Stronnictwo Polskie w Prusach Książęcych w latach 1603-1623*, której promotorem był prof. dr hab. Karol Górski, a recenzentami prof. prof. Adam Vetulani i Władysław Czapliński.

¹ Opracowano na podstawie materiałów udostępnionych przez córkę, prof. Elżbietę Alabrudzińską.

Na początku 1961 r. przeniosła się wraz z mężem Franciszkiem Mincerem, także historykiem, do Wrocławia, gdzie początkowo pracowała w Archiwum m. Wrocławia i Województwa Wrocławskiego, a następnie od lipca jako adiunkt w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Opolu. W Opolu pozostała ponad 6 lat. Pracując na opolskiej WSP, w 1965 r. uzyskała uprawnienia do kierowania seminarium magisterskim. Na polecenie Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego opracowała wówczas program nauczania przedmiotu nauki pomocnicze historii, który obowiązywał potem w całej Polsce.

W tym czasie rozpoczęła również prace nad rozprawą habilitacyjną pt. *Rzeczpospolita Polska w latach 1600-1603*. W roku następnym wraz z mężem przeniosła się do Bydgoszczy. Jak wspominała: *tu jednak zaczął się 9-letni okres przesładowań za poglądy polityczne. Bydgoski Komitet Wojewódzki PZPR nie pozwolił mi objąć stanowiska dyrektora Wojewódzkiego Archiwum Państwowego, na które zostałam powołana przez Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych*. Podjęła pracę w Muzeum im. L. Wyczółkowskiego jako starszy kustosz i pozostała tam do 1976 r. Podczas pracy w Muzeum nie miała możliwości kontynuowania badań nad zaawansowaną już pracą habilitacyjną, lecz pomimo trudności opublikowała wtedy szereg prac popularnonaukowych, informatorów muzealnych, 20 scenariuszy wystaw itp. Oboje z mężem zostali odsunięci od pracy w szkolnictwie wyższym. Dopiero w 1975 r., najpierw uzyskała zezwolenie na prowadzenie zajęć zleconych w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Bydgoszczy, a w 1976 r. została zatrudniona na stanowisku adiunkta w Zakładzie Pedagogiki Kulturalno-Oświatowej tej uczelni. Rozpoczynając pracę na uczelni, która nie prowadziła kierunku historia, zajęła się szeroko rozumianą pedagogiką kulturalno-oświatową. Prowadziła zajęcia z historii kultury i diagnozowania potrzeb kulturalnych. Tematem prowadzonych seminariów magisterskich była również historia kultury. Stopniowo wprowadzała na tym kierunku fakultet muzealnictwo, kształcąc kilku przyszłych pracowników muzeów. Owocem wieloletnich badań i doświadczeń w tej dziedzinie był wydany w 1981 r. skrypt wykorzystywany następnie w dydaktyce przez wiele polskich uczelni.

26 kwietnia 1985 r. uzyskała na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu stopień naukowy doktora habilitowanego w oparciu o pracę *Rzeczpospolita Polska w latach 1600-1603. (Narastanie konfliktu między Zygmuntem III a stanami)*. Recenzentami byli prof. Zbigniew Wójcik, prof. Maurycy Horn i prof. Janusz Mallek. Po zatwierdzeniu habilitacji objęła stanowisko prodziekana Wydziału Pedagogicznego WSP w Bydgoszczy. W 1986 r. została mianowana docentem.

W 1988 r. ponownie opuściła Bydgoszcz i przeniosła się z mężem do Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze, która uruchomiła kierunek historia.

Pełniła tam funkcję kierownika Zakładu Historii Polski i Historii Powszechnej do XVIII wieku, a następnie także wicedyrektora Instytutu Historii. Prowadziła zajęcia z historii powszechnej, nauk pomocniczych historii, z historii kultury i z edytorstwa. Dla kierunku germanistyka ze względu na biegłą znajomość języka niemieckiego prowadziła wykłady z historii Niemiec.

W roku 1988 opublikowała wraz z mężem obszerną monografię *Rzeczpospolita Polska a Prusy Książęce w latach 1598-1621*. Publikacja otrzymała nagrodę Stowarzyszenia Autorów Polskich – Książka roku 1989. W maju 1991 r. otrzymała nominację na profesora nadzwyczajnego WSP w Zielonej Górze.

Tymczasem w Bydgoszczy wprowadzono już nie tylko kierunek historia, ale tutejszy Instytut Historii uzyskał uprawnienia nadawania stopiona naukowego doktora. Władze WSP w Bydgoszczy zwróciły się z propozycją powrotu do pracy na tej uczelni. W roku akademickim 1994/1995 podjęła pracę w Instytucie Historii WSP, została kierownikiem Zakładu Nauk Pomocniczych Historii. Prowadziła nie tylko zajęcia z nauk pomocniczych historii i z historii nowożytnej Polski, lecz także z historii Niemiec i z dziejów obyczajowości, a obok seminarium magisterskiego prowadziła również seminarium doktorskie. W kręgu jej zainteresowań były szczególnie: historia Prus Książęcych w XVII wieku oraz dzieje Rzeczypospolitej w XVII stuleciu, zwłaszcza czasy panowania Zygmunta III Wazy, ponadto historia regionalna, stosunki polsko-niemieckie, historia kultury. Była niekwestionowanym autorytetem naukowym w dziedzinie historii, a zwłaszcza w zakresie dziejów społeczno-gospodarczych regionu kujawsko-pomorskiego.

22 lipca 1998 r. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej nadał Jej tytuł naukowy profesora zwyczajnego nauk humanistycznych.

We wrześniu 2000 r. Profesor Barbara Janiszewska-Mincer przeszła na emeryturę. Jeszcze przez 2 lata prowadziła zajęcia zlecone.

W lutym 2001 r. podjęła pracę na etacie w Wyższej Szkole Humanistyczno-Ekonomicznej we Włocławku. Pracowała tam na kierunku historia do 2007 r., prowadząc zajęcia z historii kultury, historii Niemiec, historii Europy i dziejów obyczajowości, a także seminaria licencjackie i magisterskie. Niestety kierunek historii został zlikwidowany.

Od października 2006 r. podjęła także pracę na kierunku europeistyka w Wyższej Szkole Menedżerskiej w Świeciu. Prowadziła wykłady ze społecznej historii Europy do czasu rychłej likwidacji kierunku.

W latach 2007-2016 była profesorem w Instytucie Kulturoznawstwa Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy. Prowadziła wykłady z zakresu szeroko pojętej historii kultury i wiedzy o kulturze. Uczestniczyła w projektach badawczych na temat tożsamości regionalnej, historii kultury Bydgoszczy, dziejów szkolnictwa

bydgoskiego, oraz stosunków polsko-niemieckich. Prowadziła zajęcia na specjalnościach: zarządzanie kulturą oraz animacja kultury. Kierowała seminariami dyplomowymi na studiach licencjackich i magisterskich. Była cenioną recenzentką prac naukowych. Wypromowała kilka kolejnych roczników studenckich. Swoją wiedzą i doświadczeniem naukowym wspierała pracowników Akademickiej Przestrzeni Kulturalnej WSG w debatach na temat tożsamości miasta i związków Bydgoszczy z kulturą regionalną.

Plonem długoletniej działalności dydaktycznej było ponad 400 prac magisterskich i kilkadziesiąt licencjackich napisanych pod jej kierunkiem. Przeważały wśród nich opracowania z dziedziny kultury, obyczajowości, muzealnictwa (w tym medalierstwa) i historii regionalnej.

Ze względu na biegłą znajomość języka niemieckiego prowadziła cykle wykładów na Uniwersytetach w Vechcie i w Cottbus. Występowała z odczytami w Merseburgu i Wiedniu. Uczestniczyła w sesjach naukowych w Niemczech.

Była wielką i oddaną miłośniczką Bydgoszczy, ofiarną działaczką Towarzystwa Miłośników Miasta Bydgoszczy. Bydgoszczy poświęciła wiele publikacji, które ukazały się na łamach wydawnictw TMMB, tj. „Kroniki Bydgoskiej” i „Kalendarzu Bydgoskiego”. Kilka z nich ma charakter wspomnieniowy.

Jej dorobek naukowy stanowi ponad 160 prac, w tym wiele syntez i monografii, za które otrzymała nagrody ministra i wiele nagród rektorskich. Została wyróżniana odznaczeniami: Zasłużony Działacz Kultury (1979), Złoty Krzyż Zasługi (1983), Za zasługi dla Studenckiego Ruchu Naukowego (1984), Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1986) i Medal Komisji Edukacji Narodowej (1987).

Profesor Barbara Janiszewska-Mincer zmarła 4 maja 2019 r. Pogrzeb wraz z mszą św. odbył się 9 maja 2019 r. na cmentarzu parafialnym na Bielawach przy ul. Wyszyńskiego w Bydgoszczy.

Jej córka, także historyk, dr hab. Elżbieta Alabrudzińska, prof. UMK, kieruje Katedrą Dyplomacji na Wydziale Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie.

Bibliografia prac ogłoszonych drukiem

Dzieje gospodarcze Bydgoszczy w latach 1346-1772, [w:] *Bydgoszcz – historia – kultura – życie gospodarcze*, Gdynia 1959, s. 136-149.

Instrukcja Jerzego Wilhelma dla posłów udających się na sejm warszawski w 1626 r., „Komunikaty Mazursko-Warmińskie” 1959, nr 3/65, s. 292-303.

Otto von Gröben – przywódca opozycji stanów w Prusach Książęcych, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie” 1962, nr 1/75, s. 143-162.

Zwycięstwo opozycji pruskiej na konwokacjach landratów w latach 1615-1616, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie” 1963, nr 2/80, s. 233-252.

Sejm krajowy Prus Książęcych w 1621 roku na tle walki stanów pruskich z elektorem Jerzym Wilhelmem, „Zapiski Historyczne” 1963, t. 28, z. 1, s. 15-37.

Jan Lutkowiec (Lutek) z Brzezia, Polski słownik biograficzny, t. 10, z. 46, Bydgoszcz 1963, s. 443-445.

Sejm Krajowy Prus Książęcych w latach 1616-1618, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie” 1964, nr 4/66, s. 425-455.

Dyskusja o procedurze sejmowej w latach 1596-1597, Opolskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Sprawozdania Wydziału I, 1965, s. 10-20.

Z dziejów bractwa kurkowego (strzeleckiego) w Bydgoszczy, cz. I okres staropolski, „Zeszyty Naukowe WSP w Opolu”, Historia V, 1965, s. 49-73.

Osadnictwo ziemi waleckiej do początków XVI wieku, Materiały Zachodniopomorskie, t. 11, Szczecin 1965, s. 587-645.

Osadnictwo ziemi waleckiej do początków XVI wieku, Sprawozdania Opolskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (1956-1963), Wrocław 1965, s. 21-23

Sejm Krajowy Prus Książęcych w latach 1616-1618, Sprawozdania Opolskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Wrocław 1966, s. 13-15.

Osadnictwo polskie na Mazurach i Warmii do XVII wieku, „Kwartalnik Nauczyciela Opolskiego” 1966, 3-4/31-32/, s. 21-23

Bydgoski proces o czary w 1638 roku, Prace Komisji Historii BTN, Bydgoszcz 1966, s. 105-124.

Z dziejów bractwa kurkowego (strzeleckiego) w Bydgoszczy, cz. II lata 1772-1939, „Zeszyty Naukowe WSP w Opolu”, Historia VI, 1966, s. 3-39.

Działalność polityczna Jana Lutka z Brzezia, „Zeszyty Naukowe WSP w Opolu” 1967, nr 7, s. 57-82.

Z dziejów bractw kurkowych na Śląsku (1286-1740), „Kwartalnik Nauczyciela Opolskiego”, ur 2/34/1967, s. 40-44.

Działdowo – miasto i powiat, praca zbiorowa, recenzja, „Zapiski Historyczne” 1968, nr 1, Olsztyn 1967, s. 84-89.

J. Mallek, Ustawa pruska 1566 o rządzie (Regimentsnottel), recenzja, „Rocznik Olsztyński” 1968, Toruń 1967, s. 252-255.

Ważniejsze nabytki Działu Walki i Męczeństwa (1772-1948), wspólnie ze Stanisławem Batorem, Bydgoszcz 1968.

Plakat międzywojenny, wspólnie ze Stanisławem Batorem, Bydgoszcz 1968.

Wczoraj i dziś, w 50-rocznicę odzyskania niepodległości, wspólnie ze Stanisławem Batorem, Bydgoszcz 1968.

Ważniejsze nabytki Działu Walki i Męczeństwa (1772-1948), Biuletyn Informacyjny Zarządu Muzeów, 1968, nr 76, s. 35-36.

Działalność polityczna Adama Kossobuckiego w sprawach pruskich w początkach XVII wieku, „Zapiski Historyczne” 1969, t. 34, z. 3, s. 133-145.

Nowa wystawa na 25-lecie PRL „Rozwój gospodarczy i terytorialny Bydgoszczy w 25-leciu PRL” w Muzeum im. L. Wyczółkowskiego w Bydgoszczy, Biuletyn Informacyjny Zarządu Muzeów, 1969, nr 84.

Adam Kossobucki, wojewoda mazowiecki, Polski słownik biograficzny, t. 14, z. 62, Bydgoszcz 1969-1970, s. 112-114.

Rzeczypospolita Polska przed rokoszem Zebrzydowskiego 1600-1604, zarys pracy habilitacyjnej, Sprawozdania Opolskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, 1967-1968, Wrocław 1970, s. 8-12.

Bydgoszcz wyzwolona 1945, plakaty, ogłoszenia, zarządzania, gazety, Bydgoszcz 1970.

Rozwój gospodarczy i terytorialny Bydgoszczy w 25-leciu PRL, Bydgoszcz 1970.

Dział Historii Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w Muzeum im. L. Wyczółkowskiego w Bydgoszczy, Biuletyn Informacyjny Zarządu Muzeów, 1970, nr 89, s. 86.

Sztandary PPR i PPS w zbiorach Działu Historii PRL, Biuletyn Informacyjny Zarządu Muzeów 1970, nr 89, s. 87.

Diabeł „Węgliszek” i czarownice, „Kalendarz Bydgoski” 1970, s. 61-66.

Nabytki Działu Historii PRL w Muzeum im. L. Wyczółkowskiego w Bydgoszczy, Biuletyn Informacyjny Zarządu Muzeów 1971, nr 92, s. 38-40.

Każko Szczeciński – władca grodu bydgoskiego, „Kalendarz Bydgoski” 1971, s. 126-130.

Historia w kufli, „Kalendarz Bydgoski” 1972, s. 53-56.

Wystawa „Życie i nauka Mikołaja Kopernika” w Muzeum im. L. Wyczółkowskiego w Bydgoszczy, Biuletyn Informacyjny Zarządu Muzeów 1972, nr 101, s. 36.

Wystawa „Ruch ludowy w województwie bydgoskim w latach 1895-1949”, Biuletyn Informacyjny Zarządu Muzeów, 1972, nr 103, s. 26.

Plakaty i afisze z lat 1945-1965 w zbiorach Oddziału Historycznego Muzeum im. L. Wyczółkowskiego w Bydgoszczy, Biuletyn Informacyjny Zarządu Muzeów, 1972, nr 100, s. 94.

Pierwsze druki z wyzwolonej Bydgoszczy, Bydgoszcz w latach 1920-1970, Materiały z sesji popularno-naukowej, Bydgoszcz 1972, s. 40-41.

Monografie miast i powiatów Warmii i Mazur, wspólnie z Franciszkiem Mincerem, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie” 1972, nr 2-3 (116-117), s. 440-457.

Fabian Legendorf, Polski słownik biograficzny, t. 17, Bydgoszcz 1972, s. 1.

Sesja Kopernikowska w Muzeum im. L. Wyczółkowskiego w Bydgoszczy, Biuletyn Informacyjny Zarządu Muzeów, 1973, nr 106/107, s. 59.

Rękopisy XVII-wieczne w zbiorach Muzeum im. L. Wyczółkowskiego w Bydgoszczy, Biuletyn Informacyjny Zarządu Muzeów, 1973, nr 105, s. 92-93.

Strzelnica bractwa kurkowego, „Kalendarz Bydgoski” 1973, s. 135-138.

W okresie staropolskim (XIV wiek do 1773r.), wspólnie z Franciszkiem Mincerem, [w:] *Dzieje Szubina*, pod red. M. Biskupa, Warszawa 1974, s. 21-72, część monografii.

Bydgoszcz po wyzwoleniu w świetle „Wiadomości Bydgoskich”, „Kronika Bydgoska” 1974, nr 4, s. 65-85.

Skarbowość i kultura Bydgoszczy w XVIII wieku, rejestry ekonomiczne miasta Bydgoszcz z lat 1742-1761, recenzja, „Kronika Bydgoska” 1974, nr 4, s. 194-196.

Zdjęcia z okresu XXX-lecia PRL, Biuletyn Informacyjny Zarządu Muzeów, 1974, nr 113, s. 139-140.

Komuniści francuscy w Bydgoszczy, „Kalendarz Bydgoski” 1974, s. 71-73.

Pierwsi lekarze bydgoscy, „Kalendarz Bydgoski” 1974, s. 151-153.

Z dziejów rzemiosła bydgoskiego, „Kalendarz Bydgoski” 1974, s. 182-184.

Z wizytą u dawnych szewców, „Kalendarz Bydgoski” 1975, s. 179-182.

Królowie bydgoscy, „Kalendarz Bydgoski” 1975, s. 176-178.

Wolne soboty w Muzeum im. L. Wyczółkowskiego w Bydgoszczy, Biuletyn Informacyjny Zarządu Muzeów 1975, nr 115, s. 53-54.

Czwartkowe spotkania z przedszkolakami, Biuletyn Informacyjny Zarządu Muzeów 1975, nr 115, s. 53-54.

Bydgoskie Dni Kultury i Sztuki, 18-27 X 1976, Program imprez organizowanych przez Muzeum Okręgowe w Bydgoszczy, Bydgoszcz 1976.

Sukiennicy bydgoscy, „Kalendarz Bydgoski” 1976, s. 157-158.

Apteczka domowa, „Kalendarz Bydgoski” 1976, s. 128-130.

Dawne porady gospodarcze, „Kalendarz Bydgoski” 1978, s. 126-127.

Chybiona próba historii Prus Książęcych w latach 1603-1618, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie 1978, nr 1 (139), s. 79-87.

Rola muzeum w kształtowaniu świadomości historycznej, [w:] *Muzea partnerem szkoły w upowszechnianiu wiedzy o regionie*, Trzcianka 1978, s. 14-33.

Dzieje kultury bydgoskiej w świetle dotychczasowej literatury, cz. I do roku 1920, *Studia Pedagogiczne WSP w Bydgoszczy*, nr 5, Bydgoszcz 1979, s. 172-204.

Sztandary PPR i PPS w zbiorach Muzeum Okręgowego w Bydgoszczy, „Kronika Bydgoska” 1980, t. 5, s. 188-198.

Informatory i przewodniki bydgoskie wydane w latach 1945-1978, „Kronika Bydgoska” 1980, t. 5, s. 205-215.

Tajniki kuchni staropolskiej, „Kalendarz Bydgoski” 1980, s. 176-178.

40 lat w służbie teatru bydgoskiego, „Kalendarz Bydgoski” 1980, s. 138-140.

Z tradycji plastyki bydgoskiej, „Kalendarz Bydgoski” 1981, s. 129-131.

Wybitna aktorka i kłopoty z Teatrem Miejskim w Bydgoszczy, „Kalendarz Bydgoski” 1981, s. 109-112.

Diagnozowanie i prognozowanie potrzeb kulturalnych, Bydgoszcz 1981, skrypt, ss. 137.

Z tradycji kin bydgoskich, „Kalendarz Bydgoski” 1982, s. 97-100.

Z życia kulturalnego rzemieślników bydgoskich (lata 1945-1950), „Kalendarz Bydgoski” 1982, s. 149-151.

Zbiory historyczne z okresu 35-lecia PRL w Muzeum Okręgowym w Bydgoszczy, „Kronika Bydgoska” 1982, t. 6, s. 154-160.

Od szkółki parafialnej do akademii muzycznej, „Kalendarz Bydgoski” 1983, s. 101-104.

Spór o „dom publiczny” w dawnej Bydgoszczy, „Kalendarz Bydgoski” 1983, s. 183-185.

Rzeczypospolita Polska w latach 1600-1603 (narastanie konfliktu między Zygmuntem Wazą a stanami), Bydgoszcz 1984, ss. 144.

Rozwój plastyki bydgoskiej w latach 1920-1950, [w:] *Kultura bydgoska 1945-1984*, red. K. Kwaśniewska, Bydgoszcz 1984, s. 117-138.

Rola muzeum w kształtowaniu świadomości historycznej młodzieży, „Zeszyty Historyczno-Polityczne SD” 1984, z. 1/40/1984, s. 41-50.

VI Liceum Ogólnokształcące, „Kalendarz Bydgoski” 1984, s. 39-42.

Jak obchodzono dwusetną rocznicę zwycięstwa pod Wiedniem, „Kalendarz Bydgoski” 1984, s. 147-149.

Plastyka bydgoska w pierwszych latach Polski Ludowej, „Kalendarz Bydgoski” 1985, s. 43-47.

Z dziejów kościoła i klasztoru Klarysek, „Kalendarz Bydgoski” 1985, s. 59-62.

Fara bydgoska, Bydgoski Informator Kulturalny, 1986, nr 7-8, s. 23-25.

Kultura bydgoska po II wojnie światowej (lata 1945-1949), „Kronika Bydgoska” 1986, t. 7, s. 98-109.

Bydgoskie siedziby Melpomeny i Talii, „Kalendarz Bydgoski” 1986, s. 72-75.

Ruch kulturalno-oświatowy Związków Zawodowych w Bydgoszczy w latach 1945-1949, „Kronika Bydgoska” 1987, t. 8, s. 76-90.

Kultura w Fordonie w l. 1920-1939 (życie teatralne i muzyczne), „Kalendarz Bydgoski” 1987, s. 118-122.

Kościół i klasztor Klarysek, Bydgoski Informator Kulturalny, 1987, nr 7-8, s. 24-26.

Nie damy pogrześć mowy (strajk szkolny 1906-1907 w regionie bydgoskim), „Kalendarz Bydgoski” 1987, s. 111-116.

Kazimierz Borucki (1898-1986), „Kalendarz Bydgoski” 1988, s. 161-163.

- Życie kulturalne Fordonu w l. 1945-1949*, „Kalendarz Bydgoski” 1988, s. 22-25.
- Wpływy Rewolucji Październikowej w regionie bydgoskim*, [w:] *Rewolucja Październikowa 1917 roku w Rosji a Europa, Polska i Polacy*, Bydgoszcz 1988, s. 143-149.
- Obchody 600-lecia miasta Bydgoszczy w r. 1946*, „Kronika Bydgoska” 1988, t. 9, s. 147-159.
- Kultura w Bydgoszczy (1945-1949)*, Bydgoszcz 1988, ss. 252.
- Rzeczpospolita Polska a Prusy Księżęce w latach 1598-1772*, razem z Franciszkiem Mincerem, Warszawa 1988, ss. 284.
- Życie kulturalne Kujaw i Pomorza w publikacjach z lat 1978-1984*, „Rocznik Kulturalny Kujaw i Pomorza” 1989, t. 11, s. 185-200.
- Szkoła czy miejsce kaźni? Wspomnienie z okresu okupacji*, „Kalendarz Bydgoski” 1989, s. 137-141.
- Bractwo kurkowe w Bydgoszczy, cz. I do 1772 r.*, „Kronika Bydgoska” 1990, t. 10, s. 54-66.
- Od początków miasta do czasów rozbiorów*, [w:] *Nakło nad Notecią, dzieje miasta i okolic*, red. J. Danielewicz, Nakło 1990, s. 105-160.
- Powrót do polskiej szkoły*, „Kalendarz Bydgoski” 1990, s. 234-236.
- Bractwo kurkowe w Bydgoszczy, cz. II (1772-1939)*, „Kronika Bydgoska” 1991, t. 11, s. 161-178.
- Geneza i rozwój parlamentaryzmu polskiego do 1788 r.*, [w:] *200 lat Konstytucji 3 maja*, Zielona Góra 1991, s. 7-24.
- Grudziądz w latach 1064-1772*, [w:] *Dzieje Grudziądza*, red. J. Danielewicz, Grudziądz 1992, s. 190-272.
- Prawda i fałsz o procesach czarownic*, „Nad Odrą”, Miesięcznik Społeczno-Kulturalny 1993, Nr 4/15, s. 5-7.
- Odpowiedź na recenzję Leszka Jarmańskiego*, „Odrodzenie i Reformacja w Polsce” 1993, t. 37, s. 1-6.
- Henryk Wisner, Zygmunt III Waza*, recenzja, „Odrodzenie i Reformacja w Polsce” 1993, t. 37, s. 18-21.
- Wspólna walka Polaków i Niemców o prawa i przywileje w Prusach Księżęcych w XVII wieku*, „Rocznik Lubuski” 1993, t. 18, s. 89-97.
- Życie kulturalne bydgoskich publicznych szkół powszechnych w II Rzeczypospolitej*, „Kronika Bydgoska” 1993, t. 14, s. 227-234.
- Dzieje Kcyni 1773-1919 r.*, [w:] *Kcynia, Dzieje miasta i okolic*, red. J. Jastrzębski, Kcynia 1993, s. 71-119.
- Powstanie Kościuszkowskie na Pomorzu Gdańskim*, „Rocznik Lubuski” 1994, t. 19, s. 73-82.

Wojciech Strzyżewski, *Geneza i symbolika herbów miejskich Środkowego Nadodrza*, recenzja, „Rocznik Lubuski” 1994, t. 19, s. 128-130.

Tomasz Jaworski, *Żary w dziejach pogranicza śląsko-łużyckiego*, recenzja, „Sobótka” 1995, t. 7, z. 3, s. 148-150.

Z dziejów Bractwa Kurkowego w Zielonej Górze, „Studia Zielonogórskie” 1995, t. 1, s. 85-92.

Kościół na Zachodzie i w Polsce ma przełomie XV/XVI wieku, [w:] *Polska a Świat Zachodni na przełomie Średniowiecza i Nowożytności*, Zielona Góra 1995, s. 111-122.

Z dziejów życia muzycznego w Zielonej Górze do 1939 roku, „Studia Zielonogórskie” 1996, t. 2, s. 61-71.

Polacy i Niemcy w stowarzyszeniach bydgoskich w latach 1772-1850, [w:] *Bydgoszcz, 650 lat praw miejskich*, Bydgoszcz 1996, s. 115-125.

Wpływ stosunków polsko-rosyjskich na sprawy Prus Książęcych w latach 1600-1611, [w:] *Europa Orientalis, Studia i materiały ofiarowane Profesorowi Stanisławowi Alexandrowiczowi w 65 rocznicę urodzin*, Toruń 1996, s. 241-250.

Szkola upiększania miasta, „Kalendarz Bydgoski” 1996, s. 103-105.

Pierwszy Ośrodek dla Głuchoniemych w Bydgoszczy, „Kalendarz Bydgoski” 1996, s. 106-108.

Źródła i materiały do dziejów Środkowego Nadodrza, Zielona Góra 1996, red. K. Bartkiewicz, s. 52-53, *1570 r. Przekazanie parafii zielonogórskiej przez opactwo żagańskie w ręce władz miejskich Zielonej Góry*.

Źródła i materiały do dziejów Środkowego Nadodrza, Zielona Góra 1996, red. K. Bartkiewicz s. 62-63, *1635 r. Patent władz miejskich Głogowa w sprawie powrotu uciekinierów wojennych*.

Źródła i materiały do dziejów Środkowego Nadodrza, Zielona Góra 1996, red. K. Bartkiewicz, s. 69-70, *1668 r. Sprawozdanie dotyczące uroczystości położenia kamienia węgielnego pod kościół ewangelicki w Krzystkowicach*.

Źródła i materiały do dziejów Środkowego Nadodrza, Zielona Góra 1996, red. K. Bartkiewicz, s. 72, *1675 r. Sprawozdanie dowódcy oddziału Mathesa Lautberga o egzekucji zaległej dziesięciny ze wsi Lutynka*.

Stosunki polsko-niemieckie w latach 1515-1772 (wybrane zagadnienia), Bydgoszcz 1997, ss. 214.

Wpływ stronnictwa filopolskiego w latach 1602-1621 na sprawy zwierzchnictwa Zygmunta III w Prusach Książęcych, [w:] *Prusy Książęce i Prusy Królewskie w XVI-XVIII wieku*, Kielce 1997, s. 127-138.

Bydgoskie kluby mieszczańskie w latach 1797-1815, „Kalendarz Bydgoski” 1997, s. 217-219.

- Z dziejów bydgoskiego „Potopu”*, „Kalendarz Bydgoski” 1998, s. 233-236.
- Znaczenie pieśni polskiej pod zaborem pruskim od połowy XIX wieku*, „Zeszyty Naukowe Akademii Muzycznej im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy” 1988, nr 11, s. 5-12.
- Zygmunt Jagiellończyk (1467-1548)*, [w:] *Ludzie Środkowego Nadodrza*, red. K. Bartkiewicz, Zielona Góra 1998, s. 223-225.
- Bydgoszcz jako stolica regencji w latach 1815-1914*, [w:] *Bydgoszcz jako ośrodek administracyjny na przestrzeni wieków*, Bydgoszcz 1998, s. 135-146.
- Kult Matki Boskiej w życiu Jana II Kazimierza*, [w:] *Matka Boska w życiu i twórczości wielkich Polaków*, t. 2 pod red. T. Herrmanna, Kraków 1999, s. 174-183.
- Rola duchowieństwa katolickiego w Bydgoszczy w obronie narodowości polskiej od połowy XIX wieku do roku 1920*, „Kronika Bydgoska” 1999, tom specjalny, s. 81-90.
- Walka władz pruskich z językiem polskim i rodziną Czarlińskich*, „Kalendarz Bydgoski” 1999, s. 105-108.
- Cenzura pruska wobec polskiej pieśni patriotycznej w latach 1850-1920*, „Zeszyty Naukowe Akademii Muzycznej im. F. Nowowiejskiego w Bydgoszczy” 2001, nr 12.
- Dzieje instytucji społecznych i organizacji polskich od połowy XIX wieku w monografiach miast i regionu zaboru pruskiego (na przykładzie regencji bydgoskiej)*, [w:] *Przełomy w historii XVI Powszechny Zjazd Historyków Polskich*, Wrocław 15-18 września 1999, Pamiętnik, t. 3, cz. 4, Toruń 2001.
- Bydgoskie szkoły dla dziewcząt w XIX wieku*, „Kalendarz Bydgoski” 2001, s. 159-161.
- Solec Kujawski, dzieje miasta i okolic do 1806 roku*, Toruń 2001, ss. 173 + IX.
- Pod pruskim zaborem*, [w:] *Golańcz w 600-leciu*, red. A. Wędzki, Golańcz 2001, s. 66-101 i 231-235.
- Alfred Cohn, Erinnerungen an Bromberg, Wspomnienia o Bydgoszczy*, opracowanie pamiętnika razem z Elżbietą Alabrudzińską, Toruń 2001, ss 202.
- Chóry niemieckie w II połowie XIX wieku*, [w:] *Twórcy i animatorzy muzyki na Pomorzu i Kujawach*, Bydgoszcz 2002, s. 31-38.
- Sprawy rodzinne Zygmunta III Wazy w korespondencji polsko-habsburskiej z lat 1592-1608*, Księga Pamiątkowa z okazji jubileuszu prof. Andrzeja Grotha z Gdańska, „Teki Gdańskie” 2003, s. 227-238.
- Organizacje polskie na terenie Krajny w latach 1850-1920*, [w:] *Dziedzictwo Kulturowe na Krajnie i Pałukach*, Nakło nad Notecią 2004, s. 212-216.

Protestanci i katolicy w Prusach Książęcych w pierwszej połowie XVII wieku, [w:] *Religijność na polskich pograniczach w XVI-XVIII w.*, red. D. Dolański, s. 179-185.

Podróże Królów i Królewiczów polskich do Prus Książęcych, [w:] *Czasy nowożytne*, Studia poświęcone pamięci prof. Władysława Eugeniusza Czaplińskiego w 100 rocznicę urodzin pod red. K. Matwijowskiego, Wrocław 2005, s. 215-223.

Uciekać jak najdalej, „Kalendarz Bydgoski” 2005, s. 202-205.

Mój ojciec farmaceuta, „Kalendarz Bydgoski” 2005, s. 176-178.

Emigracja Polaków i Litwinów do Prus w latach 1702-1745, *Między Lwowem a Wrocławiem*, Księga jubileuszowa Prof. Krystyna Matwijowskiego, Toruń 2006, s. 609-616.

Kulisy procesu o czary, „Kalendarz Bydgoski” 2008, s. 206-211.

Ulica Długa na początku XX w., „Kalendarz Bydgoski” 2008, s. 219-221.

Wspomnienia o moich nauczycielach muzyki z lat 1940-1947, [w:] *Nauczyciele muzyki na Pomorzu i Kujawach*, Bydgoszcz 2008, s. 105-108.

Olendrzy w Łęgnowie, „Kalendarz Bydgoski” 2009, s. 239-241.

Zmienność oblicza narodowościowego bydgoskiego Bractwa Kurkowego w latach 1495-1939, [w:] *Bydgoszcz, miasto wielu kultur i narodowości*, Bydgoszcz 2009, s. 29-40.

Powrót do Polski, „Kalendarz Bydgoski” 2010, s. 281-283.

Chwila dla amatorów muzyki, „Kalendarz Bydgoski” 2010, s. 299-301.

Solec Kujawski. Dzieje miasta i okolic w latach 1806-1920, Toruń 2014.